

Groot Loo, vroeger Horsterweg 280 (Uitgebreide tekst)

Dit verhaal sluit aan bij dat over het St. Jansdal of 's Heeren Loo dat op een andere pagina onder de buurtschap Horst is gepubliceerd.

Boerderij

De boerderij in 't Loo, op zeker moment Groot Loo genoemd, stond op vlakbij het laat 15^e-eeuwse poortgebouw van het Sint Jansdal.

Ooit zal de boerderij alle gewone voedingsmiddelen voor de kloosterbroeders hebben geleverd. Daarbij behoorde trouwens ook bier, destijds een gewone volksdrank in een tijd waarin goed drinkwater zeldzaam was. Uit een bewaard gebleven kasboekje uit 1527 blijkt dat er in het Sint Jansdal hop werd verbouwd, een belangrijk ingrediënt voor bier. Uit hetzelfde boekje blijkt dat de kloosterbroeders ook graag een wijntje dronken, vooral als er bezoek was. Dit moest natuurlijk elders worden gekocht.¹

Veiling en vervolg

De Staten van de Veluwe die de kloostergoederen sinds de reformatie beheerden, veilden deze in 1735. In het verslag stond een korte en daardoor onvolledige opsomming van bijbehorende landerijen. Naast de vlak bij de boerderij gelegen percelen ging het om land op de Rietmheen, aan de kust bij Horst, en houtgewassen voor de poort en bij de Looër Eng.²

In de periode van 1735 tot 1883 hadden de families De Meester en Nahuijs 's Heeren Loo in eigendom.

Het werd toen een uitgestrekt landgoed. Na het overlijden van de weduwe Nahuijs werd dit in 1883 geveild en viel het uiteen in veel percelen. De familie Sickinghe kocht het landhuis met park, koetshuis, tuinmanswoning en enkele landerijen en bossen. Op dit terrein van beperkte grootte werd in 1891 de stichting 's Heeren Loo geopend.

Groot Loo in andere handen

De boerderij Groot Loo behoorde na 1883 dus niet toe aan de familie Sickinghe. Zij was bij de veiling door de erven Nahuijs gekocht door een lid van de familie Sandberg die het niet lang heeft behouden, maar heeft doorverkocht aan Egbert Julius Vitringa, lid van een familie van burgemeesters en notarissen van Ermelo die hier nogal wat grond in handen had.³

Aart Dekker

De verhalen die zijn overgeleverd over de vestiging van de familie Dekker gunnen ons een blik in de werkelijkheid van het boerenbestaan rond 1880.⁴

Aart Dekker, geboren in Vierhouten in 1846, kreeg in 1881 de boerderij Ammon in Leuvenum in pacht en verhuisde daarheen met zijn tweede vrouw Flora van Veldhuizen en zijn kinderen Evert en Maasje. Vier jaar later, op 22 februari 1885, verhuisde hij opnieuw, nu naar de boerderij op 's Heeren Loo. De pacht van de door hem gehuurde boerderij zou hem per Sinte Peter (22 februari) zijn opgezegd. Per dezelfde datum zou de huur van de boerderij Groot Loo zijn ingegaan. Omdat die geen dag mocht leeg staan, was zoon Evert al met de koeien vooruitgestuurd. Dit is het begin van een soort Dekkersaga in deze omgeving. We komen leden van deze familie vanaf dat tijdstip overal rond 's Heeren Loo tegen.

In 1883, ten tijde van de veiling door de erven Nahuijs, woonde op Groot Loo als pachter Jan van Malestein. Waarschijnlijk is ook zijn pachttermijn in februari 1885 verlopen. Hij is elders in Horst gaan wonen.

Opvolger Aart Dekker heeft vanaf 1891 de naaste omgeving sterk zien veranderen. De weinige gebouwen van het landgoed 's Heeren Loo kregen een andere bestemming. De directeur van de nieuwe inrichting betrok het herenhuis en ving daar ook de eerste cliënten op. Een kamer op de eerste verdieping deed dienst al schoollokaal. Het voormalige poortgebouw en het koetshuis werden in gebruik genomen als tuinmanswoning en paviljoen. Niet ver van de boerderij van Aart bouwde 's Heeren Loo een paviljoen, het eerste van vele die in de jaren en decennia hierna zouden volgen.

1894. Een veelbewogen jaar

De ruimte op de nieuwe inrichting was beperkt en de nood onder de doelgroep groot. Er kon lang niet aan alle aanvragen tot opname worden voldaan. Het bestuur dacht na over de mogelijkheden van uitbreiding. Het jaar 1894 bracht nogal wat veranderingen. Directeur Kortlang kampte met gezondheidsklachten en moest enige tijd in Velp herstellen. Mogelijk hadden de vele werkzaamheden te veel geëist van zijn gestel. Ook zijn vrouw werd ziek. Zij leed aan tuberculose en stierf op 20 juni 1894. De taken van de directeur en zijn vrouw waren intussen zo goed en kwaad als het ging door anderen waargenomen.

Veiling

Inmiddels hadden de erfgenamen van Egbert Vtringa in het voorjaar besloten om de landerijen in Horst te veilen. Op een, gezien het voorgaande, voor 's Heeren Loo duidelijk ongelukkig tijdstip. De grond van de burens komt volgens een volkswijsheid maar één keer te koop. De boerderij Groot Loo lag zo ongeveer tegen het als school ingerichte voormalige koetshuis aan. De inspecteurs van het staatstoezicht zullen dit mogelijk ook een ongewenste situatie hebben gevonden.

Aankoop door Aart Dekker

Inmiddels was Aart Dekker mogelijk in de tien voorafgaande jaren een goede en betrouwbare buurman gebleken en waarschijnlijk heeft hij het er ook naar zijn zin gehad. Uit een verhaal van een paar jaar later blijkt dat de familie ook diensten verleende aan de stichting. We moeten even terugdenken aan de situatie van 1890 toen rentenier Chevallier alvast 's Heeren Loo had gekocht om het veilig te stellen. Kan zich in 1894 iets dergelijks hebben voorgedaan? Hebben 's Heeren Loo en Dekker overlegd met als uitkomst dat de pachter zou proberen om Groot Loo te kopen met de bedoeling om daarvan later een deel door te verkopen aan 's Heeren Loo? We weten het niet, maar zo is de uitkomst wel geweest. De koop heeft in ieder geval plaatsgevonden en Aart Dekker werd eigenaar van de bouwhof Groot Loo voor het bedrag van fl. 7.025,00. Men nam er mogelijk de tijd voor want pas in 1895 werd een hypotheek geregeld.⁵

Uitbreiding stichting

Intussen had het bestuur van 's Heeren Loo eind 1894 besloten om de stichting uit te breiden. Daartoe was van alles nodig, zoals het aangaan van een geldlening en toestemming van de overheid. Men ging uit van een uitbreiding tot 200 patiënten, ruim een verdubbeling van het werkelijke aantal cliënten. Er zouden twee geldleningen worden uitgeschreven tot een totaalbedrag van fl. 50.000,00. Medio 1896 kreeg de stichting toestemming om het aantal verpleegden uit te breiden naar 126, wat mogelijk een teleurstelling betekende. Misschien heeft de beperkte ruimte een rol gespeeld bij de beslissing.

In 1897 verkocht Aart voor fl. 6000,00 een aantal percelen van de boerderij aan 's Heeren Loo, waardoor uitbreiding van de stichting daadwerkelijk mogelijk werd.⁶ In 1898 werd een nieuw koninklijk besluit uitgevaardigd waarbij het maximumaantal alsnog werd gesteld op 171 verpleegden.⁷ Dit alles geeft aanleiding te denken dat de hierboven bedachte gang van zaken weleens dicht bij de waarheid zou kunnen liggen.

Een nieuwe plek

Om een verantwoorde nieuwe inrichting en dito gebruik van het terrein mogelijk te maken moest de oude boerderij van 's Heeren Loo uiteindelijk haar plek afstaan, althans het gebruik van de gebouwen als boerderij. Daarom heeft Aart Dekker een nieuwe woning gebouwd op een plek even ten noorden van de oude, buiten de oude kloostergracht. Dat zal ook in 1897 zijn geweest, want aan het einde van dat jaar verhuisde zoon Evert naar de nieuwe woonplek. In 1903 kocht Evert de boerderij van zijn vader, die waarschijnlijk met dochter Maasje in de oude woning is blijven wonen.

Evert heeft wel de naam van de oude boerderij meeverhuisd naar de nieuwe woning. Dat blijkt uit een hypotheekakte uit 1908.⁸ In 1912 bouwde de familie aan de noordkant van de Horloseweg een nieuwe boerderij en daar moet Evert zijn gaan wonen.

De familie Van de Pol

Het oude Groot Loo is nog een behoorlijk aantal jaren blijven staan en is dus mogelijk nog woning gebleven voor Aart Dekker. Aart overleed in 1916. De door Evert verlaten nieuwe boerderij is na verloop van tijd betrokken door Lubbert van de Pol (1899 – 1953) wiens zoon Jan de pacht nadien overnam en het boerenbedrijf heeft voortgezet. In 1993 werd de familie Van de Pol de pacht opgezegd omdat 's Heeren Loo-Lozenoord de daar staande twee woningen wilde afbreken. Dat is ook gebeurd en daarmee verdween na 700 jaar een boerenbedrijf dat mogelijk ooit de basis is geweest voor het klooster Sint Jansdal.

¹ 'SNV Harderwijk, 5001 Stadsbestuur Harderwijk (1190) 1231-1813', (inv.nr. 1947).

² Gelders Archief, NL-AhGldA_0008_365-0013.

³ 'SNV 3002 Notarissen te Nunspeet, 1812-1915', (inv.nr. 105, akten 2904 en 2917).

⁴ Met dank aan Peter van der Velde ter Ermelo die mij zijn documentatie over de familie Dekker ter beschikking heeft gesteld.

⁵ 'SNV 5205 Notarissen te Harderwijk, 1811-1925', (5606 Notaris Neeb 1895 akte 2673).

⁶ 'SNV 5205 Notarissen te Harderwijk, 1811-1925', (5605 Notaris Neeb 1897 akte 3958).

⁷ Koninklijk Besluit van den 1sten november 1898, Staatsblad 226, waarbij het KB van 11 juni 1896 (Staatsblad no. 94) werd ingetrokken.

⁸ 'SNV 3002 Notarissen te Nunspeet, 1812-1915', (inv.nr. 158 akte 2538).

Verantwoording afbeeldingen:

- Poortgebouw. Gelders Archief, Topografisch Historische Atlas nummer 1551-3704. Cornelis Pronk ca 1720-1759.
- Foto veilingverslag. Zie noot 2.
- Afbeelding Landgoed 's Heeren Loo. Vervaardigd door auteur op ondergrond Kadastrale Atlas 1832 gemeente Ermelo.
- Prentbriefkaart Pav. 1, 's Heerenloo. Uitgave J.S. Jansma, Ermelo. Circa 1910. Collectie auteur.
- Prentbriefkaart Stichting 's Heerenloo, boerderij. Idem.
- Foto Fokko Kortlang. Herkomst onbekend. Collectie auteur.
- Foto 'Nieuw' Groot Loo. Idem.
- Foto boerderij fam. J. van de Pol. Eigen foto 1980.